

ALLAH'A İMAN VE ALLAH'IN VARLIĞININ DELİLLERİ

Alemlerin Rabbine hamd, Habibine Salat ve Selam olsun

Kâinatı yaratan, idare eden, kendisine ibadet edilen tek ve en yüce varlık olan Allah'a iman, iman esaslarının birincisi ve temelidir. Allah'a iman, Allah'ın var ve bir olduğuna, bütün üstünlük sıfatlarıyla nitelenmiş ve noksan sıfatlardan uzak ve yüce bulunduğuna inanmaktır.

Bir kısım İslâm bilginine göre insandaki Allah inancı, zorunlu ve yaratılıştan olduğu için fitridir. Allah'ın varlığına dair dışarıdan deliller aramaya, mantıkî ve aklî deliller sunmaya ihtiyaç yoktur. Yaratılışı bozulmamış, aklı karışmamış her insan Allah'ın var ve bir olduğunu bulur ve anlar. Bu yoldaki deliller sadece insanı uyarmak, içindeki zorunlu bilgiyi ve şuurunu geliştirmek içindir. Mıknatıs ile demir birbirine yaklaşıncı mıknatıs demiri çeker. Çünkü bu onun tabiatında gizlenmiştir. Bu özelliği bozulmadıkça da yaratılışının gereği gerçekleşecektir. İşte insan da böyledir. O, sadece iç ve dış dünyada Allah'ın varlığını ispat eden şeylere bakarak Allah'ın varlığını bunlardan anlayabilecek özellikte yaratılmıştır. Ayrıca insanın kendi yaratılışı da bizzat Allah'ın varlığının açık bir delilidir.

İslâm bilginlerinin çoğuna göre insan, öz benliğinde ve dış dünyada Allah'ın varlığını gösteren birtakım deliller üzerinde durup düşünerek Allah'ın varlığına ulaşmak durumundadır. **"O'nu gözler idrak edemez. Fakat O, gözleri idrak eder"** (el-En'âm 6/103) meâlindeki âyet, Allah'ın duyularla doğrudan doğruya idrak edilemeyeceğini bildirir. Fakat duyular, Allah'ı tanıyacak olan akla, gönüle ve kalbe malzeme temin ederler. Bu malzeme de yaratılmış olan her şeydir, evrenin âhenk ve düzenidir. Bunlar Allah'ın varlığını gösteren belirtiler, izler ve delillerdir. İnsan, aklı ile bu belirti, iz ve delillerden hareketle yaratıcıyı bulmaya çalışır. Bu bir âyette şöyle dile getirilir: **"İnsanlara ufuklarda ve kendi nefislerinde âyetlerimizi göstereceğiz ki, onun gerçek olduğu, onlara iyice belli olsun..."** (Fussilet 41/53; ayrıca bk. el-Mü'minûn 23/12-14; el-Furkan 25/47; er-Rûm 30/20-22; Yâsîn 36/37-40; Kaf 50/6-10).

Allah'ın varlığına delâlet eden ve insanı bu konuda düşünmeye ve iman etmeye çağıran Kur'an âyetlerini ve hadisleri dikkatlice inceleyip hem de dış dünyayı ve insanın yaratılışını gözlemleyen âlimler, Allah'ın varlığını ispatlamak için insanın fitraten Allah inancına sahip oluşu (fitrat delili), âlemin ve âlemdeki varlıkların sonradan yaratılmış olup bir yaratıcıya muhtaç olduğu (hudûs delili), mümkün bir varlık olan âlemin var olması için bir sebebe ihtiyaç olduğu (imkân delili), tabiatın büyük bir âhenge ve şaşmaz bir düzene sahip olup bunun bir yaratıcının eseri olmasının gerektiği (nizam delili) gibi bazı deliller ortaya koymuşlardır.

a) Fitrat Delili

Âlem ve insanın gayeli yaratılışına uygun olarak insanda Allah'a inanmaya elverişli bir dini yapının (fitrat) varlığına ve temel dini içeriğine delâlet eden çeşitli deliller bulunmaktadır. Kur'ân-ı Kerîm'de insanın Allah'a iman etmesinde elverişli bir yapıya sahip olduğuna, yani fitrat'ın mevcudiyetine delâlet eden âyetlerden en önemlisi fitrat âyeti ve misak ayeti diye isimlendirdiğimiz şu âyetlerdir: **"(Resulüm) sen yüzünü hanîf olarak dine, Allah insanları hangi fitrat üzere yaratmış ise ona çevir... Allah'ın yaratışında(li halkillah) değişme yoktur. İşte dosdoğru din budur; fakat insanların çoğu bilmezler O'na yönelerek, O'na karşı gelmekten sakının, namaz kılın, müşriklerden olmayın."**(Rum,30/30-31)

Hani Rabbin, Ademoğullarından, onların bellerinden zürriyetlerini almış ve onları kendilerine şahit tutarak 'Ben sizin Rabbiniz değil miyim?' dedi. (Onlar da) 'Evet şahit

olduk' dediler. Kıyamet günü 'Bizim bundan haberimiz yoktu' demeyesiniz veya 'Atalarımız önceden şirk koşmuştu biz de onlardan sonra gelen nesillerdik. Şimdi o bâtılı kuranların yüzünden bizi helak mı edeceksin?' demeyesiniz diye (Rabbin bunu yaptı). Araf,7/172) İslâm âlimlerinin büyük çoğunluğu söz konusu âyetlerden istidlâl ederek dinin insan yaratılışında fitrî olduğunu, Allah'ın varlığı ve vahdâniyeti şuurunun insanın varlık yapısına yerleştirildiğini belirtmişlerdir. Kelâm ilminde buna fitrat delili veya kabul-i amme delili adı verilir. Bu delile göre insanda Allah'ın varlığını bilme, maddenin ötesinde kadir-i mutlak bir yaratıcının varlığını duyma, fitrî bir keyfiyettir. İnsanın bu biliş, duyuş ve kavrayışında, taklid ile kesbin, nazar ile istidlâlin herhangi bir dahli yoktur. Allah'ın varlığı ve birliği şuru, insan olmanın gereklerindendir ve insanı insan yapan zatî vasıflarındandır.

Fıtratın mevcudiyetine delâlet eden delillerden biri de sıkıntı ve musibet anındaki darda kalmış insanın/muztarın durumudur. Nitekim Kur'ân-ı Kerîm'de Allah Teâlâ bu hususu kendi varlık ve birliğine dair önemli bir delil olarak insanlığa sunmuştur. İlgili âyetler için bkz.; (ez-Zümer 39/8; el-En'am 6/63; el-Neml 27/62; er-Rûm 30/33; Lokman 31/32; el-İsrâ 17/67)

Bilindiği üzere hayatın fevkalade nazik, ciddi ve tehlikeli anlarında hemen herkes her türlü sebep ve vesileleri terk ederek doğrudan Allah'a sığınır, O'ndan yardım diler. İnsan gücünü aşacak, onu çaresizlik içinde bırakacak boyutlarda ciddi tehlikeler ve felaketler karşısında insanın tabiatüstü bir kurtarıcıya yönelmesi evrensel bir olgudur. Bu noktada Muhammed Hamdi Yazır şöyle demektedir: *'Fıtratın, fâtırına delâleti tabii olduğu için her insanın fıtratında kendi şuurunun mebdeinde, vicdanının derinliğinde bir hak duygusu, marifetullah şuru gizlidir. Onun içindir ki başlarının son derece sıkıştığı ızdırar zamanlarında anud kâfirler bile deriden derine yaratana iltica hissi duyarlar.'* (Yazır, *Hak Dini Kur'an Dili*, V, 3822.) Meselâ Vergote'nin gerçekleştirdiği bir anket çalışması, insanların çoğunun ahlâkî ve maddî güçlükler içinde buldukları zaman, kendiliklerinden Allah'ı düşündüklerini ispatlamıştır. Keza ikinci Dünya Savaşı boyunca ve savaş sonrasında Amerikalı askerler üzerinde yapılan araştırmalar askerlerin % 75'inin ölüm tehlikesi içinde bulduklarında yaptıkları duanın kendilerine büyük yardım sağladığını ifade etmişlerdir. Bu araştırmalarda Tanrı'ya olan inançlarının arttığını söyleyenler % 79 olarak tespit edilmiştir. Bu araştırmalarda verilen cevapları değerlendiren Allport, savaş tecrübesinin insanda geleneksel dindarlığı zayıflattığı, buna karşılık gerçek dini imanı/inancı artırdığı sonucuna varmıştır. (Hökelekli, *Din Psikolojisi*, s. 89-90) Görüldüğü üzere zor durumlar insanda var olan din duygusunu içten bir itme ile derunî bir hareketle ortaya çıkarmakta ve onu doğrudan yaratıcıya yöneltmektedir. Bu kabil durumlarda insanda varlığın tamamen Allah'a ait olduğu şuur ve duygusu uyanmakta, kendi tükenişi içinde kendi varlığına sahip olamadığı hissini kuvvetle yaşamaktadır. Bu hususta ateist, müşrik veya mümin arasında fark bulunmayıp hemen herkes fıtratının sevkiyle dini alışkanlıklardan uzak olarak gerçek mânada Allah'a yönelmekte, O'na yalvarmaktadır. İnsanın böyle bir tecrübeyi yaşamasında hiçbir beşerî öğretinin, taklidin ve istidlâlin dahli yoktur. Bilakis iman, hayatın diğer fenomenleri gibi insanın varlık yapısında temellenmiş bir realitedir. Muhteva bakımından ne kadar farklılık arz ederse etsin hakîkatte herhangi bir şekilde inanmayan insan yoktur. Zira ,inanma ister dar ister geniş anlamda anlaşılın, insanın varlık temeline kök salmıştır. İnsan inanmadan yoksun olamaz, inanma yok edilemez. Çünkü inanmayı yok etmek demek, insanı yok etmek demektir.

b) Hudûs Delili

Her asırda insanlar, varlık ve olaylara bakarak evreni yaratan ve yöneten üstün bir kudretin mevcudiyetini kavramaya ve kanıtlamaya çalışmışlardır. Bu amaçla başvurulan delillerden biri de hudûs delilidir. Hudûs, kelâm literatüründe Allah'ın varlığını kanıtlamak üzere; bir varlığın, olayın, hatta bütünüyle evrenin mevcudiyetine yokluğun tekaddüm etmesi, bunların bir zamanlar yokken sonradan var olması olgusunu ifade eder. Bu şekilde sonradan meydana gelen, dolayısıyla yaratılmış olan şeye “hâdis”, onun yaratıcısına da “muhdis” denir. Varlık ve olayların, bir yokluğun ardından yaratıldığı öncülüne dayanarak bu durumda bir var edicinin (muhdis) ve yaratıcının bulunmasının aklî bir zorunluluk olduğu şeklindeki istidlâldir; kelâm ilminde bu şekildeki kozmolojik delile hudûs denilmiştir. Kelamcılar bu delili şöyle bir kıyasla beyân ederler: Bu âlem, sûreti ve maddesiyle hâdistir. Yani, cisimlerin sûreti de, maddesi de yok iken sonradan vâ edilmektedir. Her hâdis mutlak bir muhdise (yaratıcıya) muhtaçtır. O halde bu âlem de bir muhdise muhtaçtır. O da Allah Teâlâ`dır.

c) İmkan Delili

Bu âlem, varlığı da yokluğu da mümkün olan bir varlıktır. Her mümkün, varlığını yokluğuna tercih eden bir kuvvete muhtaçtır. Bu âlem de, var olabilmek için böyle bir müessir kuvvete muhtaçtır. O kuvvet de bu âlemin dışında, vücudu zatından olan bir varlıktır. O da Allah`tır.

Değişik bir anlatımla; hakîkatta bir mevcut vardır. Bu mevcut, ya varlığı zatındandır ya da varlığı ve yokluğu mümkün olandır. Varlığı zatından ise; bu özelliğe sahip olan yalnız Allah`tır. Bu mevcut, varlığı mümkün olan ise; mümkün olan varlığın mevcûdiyeti zatının icabı olmadığından, var olabilmesi için, varlığını yokluğuna tercih eden bir müreccih-yaratıcıya ihtiyaç vardır. O yaratıcı-müreccih ise Allah`tır.

d) Nizam Delili

Kur'an'ın temel mesajlarından biri de kâinatta sarsılmaz bir düzenin bulunduğu, bu düzenin boş ve anlamsız olmadığı, kâinatın özellikle insan varlığına uygun yahut yararlı biçimde düzenlendiği ve bu düzenin Allah tarafından konulduğudur. Kur'an'a göre her şey bir ölçüye göre yaratılmıştır (el-Furkân 25/2; el-Kamer 54/49). Bu ölçü uyarınca her şey kendine has bir yaratılış yahut tabiata sahip kılınmıştır (Tâhâ 20/50). Allah sadece yaratıp varlık vermekle kalmamış, yaratılışı belli bir tasarım uyarınca düzenlemiş ve yarattıklarına var oluş gayesini yerine getirebilmek için hangi yolu izleyeceklerini de göstermiştir (el-A'lâ 87/2-3). Allah'ın yaratmasında hiçbir düzensizlik görülmez; kozmik sistemde bir boşluk, bir düzensizlik bulmak mümkün değildir (el-Mülk 67/3). “Güneş ve ay bir hesaba göredir. Yıldızlar, bitkiler ve ağaçlar O'na secde eder. O, göğü yükseltmiş ve dengeyi (mîzan) koymuştur.” (er-Rahmân 55/5-7) Bu ve buna benzer ayetlerde kainattaki var olan nizam hatırlatılmaktadır. Felekler sisteminde, canlı organizmasında, hayvanlar ve bitkiler âleminde gözlenen eşsiz tasarım örnekleri ve ahenkli bir nizamdan hareketle, tek bir yaratıcının varlığı inancına ulaşılmaktadır. Birden fazla yaratıcı varsayımı bu düzenliliği açıklayamayacağına göre tek bir yöneticinin varlığını kabul etmek zorunludur.

Derleyen:

Mustafa DOĞAN

İlçe Vaizi